

Dobrý den, děkuji za uvedení mého příspěvku, který navazuje na příspěvek pana inženýra Vraného a nese název Sociální dialog v čase pandemie covid-19 v České republice.

Sociální dialog se odehrává ponejvíce na podkladě hospodářského života a ekonomické situace, takže začnu s tím, jak vypadala ekonomická situace a hospodářství v Česku před pandemií. Vyznačovala maximálním výkonem ekonomiky s hrubým domácím produktem stoupajícím o 2,5-4% ročně a ekonomika se nacházela takřka nad svým potenciálem. Tento potenciál je charakterizován, definován tím, že ekonomika pracuje na maximální výkon bez nějakých dalších, dodatečných tlaků. Ty ale v naší ekonomice byly. Firmy si stěžovaly, že mají stálý nedostatek pracovníků a do ekonomiky šlo více objednávek, než mohla zvládnout. Před pandemií se nacházela stále v růstu, ale řekněme v okamžiku února, března loňského roku došlo k prudkému šoku, uzavírání ekonomiky a ekonomický výkon šel prudce dolů. V letošním roce se už zdá, že ekonomika zase nabírá trochu dech. Před vypuknutím pandemie se vyznačovala maximální zaměstnaností, až nedostatkem pracovních sil. Chybělo na 300 000 pracovníků, na 300 000 pracovních míst bylo volných, s mírou nezaměstnanosti 2,7%. Lidově řečeno v Česku pracovali všichni, nepracovali jen ti, kteří nemohli. Loňský rok se také vyznačoval sociálním dialogem s postupným růstem mezd, kdy odborové centrály tlačily na tento růst mezd, na který přirozeně působil i nedostatek pracovníků. Přitom vládní konfigurace tlačila rovněž na růst starobních důchodů.

Firmy, zejména v průmyslu a stavebnictví, žádaly o zjednodušení pracovních vizí pro agenturní pracovníky, zejména ze zemí, jako byla Ukrajina, Bělorusko, Moldavsko a další. I tak v Česku před začátkem pandemie pracovalo několik set tisíc až půl milionu agenturních pracovníků.

Sociální dialog se v České republice odehrává v instituci, která se nazývá Rada hospodářské a sociální dohody České republiky, obecně zvaná tripartita. Tripartita proto, protože jde o společný dialog vlády ČR, zaměstnavatelských svazů a odborových centrál. Má své předsednictvo, které připravuje podklady a další program plenárních zasedání, má 17 odborných oborových týmů a krajské rady, které pracují v rámci jednotlivých krajů republiky a kterých je 14 včetně hlavního města. Projednává vybrané problémy z celého společenského života, zejména hospodářskou politiku, pracovní právní vztahy, kolektivní vyjednávání a zaměstnanost, sociální otázky, mzdy a platy, veřejnou službu a správu, bezpečnost práce, rozvoj lidských zdrojů, vzdělávání a postavení ČR v rámci Evropské unie.

Za vládní stranu se tripartity zúčastňuje premiér, ministři financí, práce a sociálních věcí, průmyslu a obchodu, místního rozvoje, dopravy a zemědělství. Zaměstnavatele zastupují dva největší zaměstnavatelské svazy, což jsou Svaz průmyslu a dopravy ČR a Konfederace zaměstnavatelských a podnikatelských svazů ČR. Zaměstnance zastupují dvě největší odborové centrály: Českomoravská konfederace odborových svazů a Asociace samostatných odborů. Tyto odborové centrály dlouho hájily zvyšování mezd a platů, zvyšování minimální mzdy a důchodů. Byly úspěšné. Když v podstatě dosáhly těchto cílů (letošní růst mezd a důchodů byl až dramatický), obrací pozornost na prosazení pětidenní dovolené, zlepšení bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a v době pandemie COVIDU-19 také opatření na podporu zaměstnanosti, který je u nás znám pod typicky „českým“ názvem Kurzarbeit. Je to samozřejmě po vzoru Německa a dalších zemí. Byl v Česku už uzákoněn a za určitých podmínek je aktivován.

Charakteristika pandemie COVID-19 v roce 2020: Na přelomu února a března byla identifikována pandemie COVID-19 a došlo k rychlému uzavírání ekonomiky s výraznými dopady zejména na cestovní ruch, kulturu a služby.

V počátečním období se také zvedla obrovská vlna solidarity občanů, spontánně se v domácnostech, v rodinách, šily roušky a lidé se různým způsobem podporovali, snažili se překonat tuto pandemii.

Od 12. března 2020 vyhlásila vláda první nouzový stav země s omezeným cestováním až postupným uzavřením země. Uzavíraly se obchody, úřady, školy, služby, sportovní možnosti, cestování a prosazovala se práce z domova. Lze říci, že jsme postupně práci z domova, tzv. home office, objevovali. Nebyli jsme na to úplně připraveni, takže nebyl dostatek prostředků jako notebooky, dostatečné datové připojení a podobně. V létě loňského roku pak došlo k rychlému rozvolňování, k odeznění té první covidové vlny, zato na podzim, těsně po krajských a senátních volbách, přišla druhá, daleko silnější vlna s tím, že na podzim nastalo rychlé uzavírání země. Republika byla více, než půl roku v nouzovém stavu, a to od 21. října. Bohužel na to vláda nebyla dobře připravena, takže podzim provázela různá chaotická opatření a to až tak, že postupem doby málokdo přesně věděl, která ta opatření aktuálně platí a která ne. Došlo také k tomu, že značná část společnosti byla tzv. promořena, neboli se setkala s nákazou Covidu s různým průběhem a vytvořila si tak ochranné látky.

Jak už jsem řekl, mnoho vládních opatření působilo chaoticky: v roce 2020 vydávala mnoho různých podpůrných, ale bohužel neefektivních a zbytečně byrokratických programů. Víme od různých podnikatelů, že u nich seděly týmy ekonomů a všichni vyplňovali formuláře programů, aby nakonec stejně neuspěli. To, co fungovalo, byl program Anticovid, který si podnikatelé pochvalovali. Díky čemu byla udržena vysoká zaměstnanost, bylo odpouštění plateb sociálního a zdravotního pojištění, a to od března do srpna loňského roku. Proto jsme stále mohli evidovat nízkou nezaměstnanost. Bylo to samozřejmě podpořeno také faktem, že téměř všichni agenturní pracovníci museli opustit Českou republiku.

Rok 2021. Pokračuje nouzový stav, byl vyhlášen druhý lockdown, druhé uzavření země, dramaticky bylo omezeno cestování, a to i mezi okresy České republiky. Země byla uzavřena. Uzavřeny byly všechny obchody mimo obchodů se základními potřebami, úřady, školy – děti byly na distanční výuce, což vyvolávalo různá pnutí, a to jak v rodinách, tak i v dialogu škola – žák. Byly uzavřeny sportovní možnosti, služby a definitivně se prosazovala ta práce z domova, home office. Někomu to pomohlo, pro některé firmy to byla složitá komunikace. Byl zaznamenán výrazný rozvoj online jednání různých porad a také e-shopů. Obyvatelé Česka objevili elektronické nákupy a doručování uboží až do domu. Bohužel došlo také ke ztrátě úvodní solidarity.

Charakteristikou roku 2021 bylo také postupné zavádění očkování, otvírání testovacích center a věc, která byla obecně velmi dobře vnímána, byl objev testování ve firmách. Postupně byli testováni pracovníci podle velikosti firem, ve výsledku prakticky celé ekonomika, s poměrně příjemným výsledkem, že bylo vždy indikováno pouze několik procent nakažených pracovníků. Pomohlo tomu také to, že vláda plně refundovala pokud z důvodu nákazy Covidem-19, ať už v karanténě nebo kvůli onemocnění musel ten který pracovník zůstat doma. Jeho mzdu tedy vláda refundovala 100%.

Jinak opět docházelo k opožděným reakcím vlády na pandemii, v tomto roce už také dochází k velkému zadlužení země, které bude bohužel pokračovat a protože je v ekonomice stále více peněz, začíná stoupat inflace. Letos zaznamenáváme také tuhý politický boj, který je identifikován například tím, že se v době pandemie vystřídal loni a letos celkem pět ministrů zdravotnictví, kdy se ten první dokonce stal posléze pátým a kolují o tom různé vtípky. Bohužel jak se blíží volby, tak se v politice více projevuje populismus a neefektivita výdajů. To, co funguje, je stále vysoká zaměstnanost, zvyšování mezd a důchodů, zprvu postupné, v letošním roce lze říci už překotné; fungují programy Anticovid, Keuzarbeit, home office, prostor online a e-shopy. V minulém roce ještě fungovala lidská solidarita, letos testování a očkování. Díky kvalitnímu zdravotnictví se nakonec projevil jarní ústup pandemie, zvládnuto bylo očkování a testování.

V letošním roce byla stále ještě nízká nezaměstnanost (květen 2021 3,9%), kdy zaměstnanci z postižených oborů, jako například bylo pohostinství, turistický ruch a služby byli vcelku bez problémů aspoň částečně absorbováni jinými obory. V létě letošního roku byl zaznamenán rychlý rozjezd ekonomiky, která jakoby chtěla rychle nahradit ten velký výpadek, což způsobilo velký nedostatek pracovních sil, neboť v zemi nezůstali agenturní pracovníci ze zahraničí. To vyvolalo další tlak na růst mezd. Opakují: zprvu postupný, v současnosti spíše překotný. Celkově v letech 2016-2021 se průměrný plat zvýšil o 30%. Za covidovou pandemii vláda přislíbila a postupně vyplácí velké odměny zdravotníkům a záchranářům, takže podle odborníků Národní rozpočtové rady bude státní dluh v roce 2024 dvojnásobný, než byl před pandemií. Bude to zhruba 3,5 bilionu Kč, t. j. 3500 miliard. Tím se blíží dluhová brzda, která je zákonem stanovena na 55% vůči HDP. V ekonomice je díky zvyšování platů a důchodů a různým národním i evropským programům (evropské národní plány rozvoje, transformované do národních plánů) velká zásoba peněz, která tlačí na zvyšování inflace. Ta se začala dramaticky zvedat v letošním roce, a to zejména ve stravování, ve službách, v cenách pohonných hmot a některých potravin a Česko zažívá vedle nemovitostní bubliny i hit letošního roku – bublinu materiálu, zejména ve stavebnictví. Velmi dramaticky se zvedají ceny oceli, fasádních systémů, tepelných izolací a podobných komodit, a to o desítky až stovky procent. Inflace v červenci činila 3,4% meziročně, což je výrazně nad cílem České národní banky, dlouhodobě stanoveným na 2% a jen v meziměsíčním srovnání června a července letošního roku stoupla o 1%. Na to samozřejmě reaguje Česká národní banka, která má v popisu práce cenovou a měnovou stabilitu a říká ve vyjádření svých představitelů, že sazby nyní setrvale půjdou nahoru. Je to popsáno ve Zprávě o cenové politice z letošního léta. Růst HDP je letos 3,5%, příští rok je plánován ve výši 4%, návrat inflace k dvouprocentnímu cíli plánuje ČNB na přelom let 2022 a 2023.

Mezi soukromými investory stále přetrvává trend zbytečně neutráct a ochraňovat vydělané peníze v takzvaných bezpečných přístavech. Co to jsou bezpečné přístavy? Například nemovitosti, které jsou proto v ČR předražené tak, že ČNB hovoří o nemovitostní bublině ve výši 20%, v aglomeracích 25-30%.

Ještě si na závěr dovolím několik ekonomických prognóz z Chartbooku České národní banky z letošního léta. Je to prognóza klíčových veličin pro roky 2021-2023. Celoroční inflace se letos očekává ve výši 3%, v příštím roce 2,8% a 2023 2,1%, takže by mělo dojít k postupnému uklidňování. Někteří ekonomové ale předpokládají, že příští dva roky prožijeme ještě s poměrně výraznější inflací, která je dána nejen spotřebním košem, jak zde byl představen, ale i dalšími veličinami, protože například nemovitosti ve spotřebním koši nejsou.

Výkon ekonomiky, hrubý domácí produkt v procentech – letos 3,5%, v roce 2022 4,1% a v dalším roce 3,0%. Úrokové sazby, o kterých hovoří Česká národní banka, že jejich sazby nyní půjdou setrvale nahoru, se letos v tříměsíčním PRIBORu (PRague InterBank Offered Rate, odhad úrokové sazby, za kterou by byla referenční banka ochotna poskytnout depozitum jiné bance na mezibankovním trhu, poz. red.), za který půjčuje ostatním bankám, dostaly na 0,75% a očekává se její zvednutí. V roce 2022 má činit 2% a dalším rokem má být tato hranice překročena. Na to budou reagovat produkty komerčních bank a zejména hypotéky, což bude mít vliv na dostupnost vlastního bydlení. Měnový kurs Kč versus €: předpokládá se, že dojde ke zpevnění Kč; letos zhruba na úroveň 25,60 Kč, 2022 24,50 a 2023 by se kurs měl přiblížit ke 24,- Kč. Kurs koruny tedy bude posilovat rychleji, než vyjadřovaly dosavadní predikce.

Jelikož se obecně ví, že v ČR narůstá veřejný dluh, zejména dluh vlády, objevují se pro další období po parlamentních volbách tendence k fiskální konsolidaci, neboť není možné, aby Česká republika trvale zůstala v oblasti velkého státního dluhu resp. trvalých deficitů státních rozpočtů. Musí tedy dojít k tzv. fiskální konsolidaci. Bohužel na základě různých průzkumů a anket zjišťujeme v české společnosti obecně neochotu utáhnout si opasky. Existuje zde též nevraživost očkovaných vůči neočkovaným a naopak, přetrvávající byrokracie různých programů. Jen jeden příklad za všechny – stavební zákon. Přetrvává diskuse o důchodové reformě, zejména o nultém a prvním pilíři, ale to stejně bude muset řešit až příští vláda; přetrvává i tlak na delší, pětítýdenní dovolenou a tlak na zlepšování pracovního prostředí, bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Myslím, že v dalším období se na všechny tyto tlaky bude nutno si nějakým způsobem sednout a bude muset dojít k nějakému rozumnému kompromisu s tím, že volky nevolky bude muset dojít k nějaké fiskální konsolidaci, tedy postupnému snižování deficitu státních rozpočtů. Otázkou je míra, tempo tohoto snižování a do jaké výše státní dluh dostat s tím, že stát určitě bude podporovat svoji ekonomiku tak, aby byla stále udržena co nejvyšší zaměstnanost. Růst mezd bude přirozený, protože ekonomika stále bude mít tendenci být na plném potenciálu, možná i nad svým potenciálem a otázkou bude, jak rychle se podaří do ekonomiky zapojit případné agenturní pracovníky, tzn. kdy pandemie Covidu celkově ustoupí.